

Başvuru Numarası : 2019 / 2293
Toplantı Tarihi / Sayısı : 21.05.2020 / 127
Karar Numarası : 2020 / 133
Başvuran : H. Ş. Ç. (Vasisi bulunduğu eşi C. Ç. adına)
Adres : ...
Muhatap 1 : S. İ. Jandarma Komutanlığı
Adres : ...
Muhatap 2 : S. İ. Sağlık Müdürlüğü
Adres : ...

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Karara konu başvuruda başvuran; eşi, hükümlü, C.Ç.'nin ağır hasta olduğu halde S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 50 gün boyunca kelepçe ile tutulmasının insan hakları ihlali olduğunu iddia etmiştir.

II. BAŞVURUNUN İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru, 20/06/2019 tarihinde 2293 sayılı ile kayda alınan dilekçe ile yapılmıştır.
3. Başvuru dilekçesi ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi sonrası başvurunun değerlendirilme aşamasına geçilmiştir.

4. Başvuranın iddialarıyla ilgili olarak 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca S. İ. Sağlık Müdürlüğünden, S. İ. Jandarma Komutanlığından ve A. B. C. T. Genel Müdürlüğünden yazılı görüş istenmiştir. Jandarma Komutanlığı 09/07/2019 tarih ve 30485981-38008-2994910 sayılı yazısı, İl Sağlık Müdürlüğü 16/07/2019 tarih ve 61646299-622.01 sayılı yazısı ve Adalet Bakanlığı 20/12/2019 tarih 2019- E. 6880-210783 sayılı yazısı ile görüş bildirmiştir.

5. Muhatap Kurumun yazılı görüşü ve diğer kurumların cevapları 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca başvurana iletilmiş ve söz konusu görüşe ilişkin olarak başvuran tarafından 09/03/2020 tarihinde yazılı beyanda bulunulmuştur.

III. BAŞVURUYA İLİŞKİN OLAYLAR

Başvuru dilekçesinde ifade edildiği şekliyle, muhatap kurum idarelerinin cevabından ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvuranın eşi C.Ç. hakkında, adli makamlar tarafından yargılama süreci boyunca 6 ayda bir en yakın psikiyatri merkezinde kontrol edilmesi gerektiği yönünde bir yükümlülük getirilmiş olup; bu amaçla 25.04.2019 tarihinde S. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları hastanesine yatış yapmıştır. Başvuran 25-30 Nisan 2019 tarihleri arasında 5 gün süreyle bu hastanede kalmıştır.

7. C. Ç., 30.04.2019 tarihinde S. Emniyet Müdürlüğü ekipleri tarafından hakkında bulunan yakalama kararına istinaden yakalanmış ve adli makamlar tarafından tutuklanarak cezaevine konulmasına karar verilmiştir. Ancak sağlık durumu nedeniyle S. T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna kaydı yapılmış ancak hiç kuruma alınmadan kalmakta olduğu S. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine sevk edilmesine karar verilmiştir.

8. S. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 30.04.2019 tarihli 27/05 sayılı raporunda; "Hükümlünün; psikiyatri, nöroloji, beyin cerrahi, üroloji, fizik tedavi branşlarının bulunduğu ve aynı zamanda hükümlü koğuşu bulunan tam teşekküllü bir devlet hastanesine sevk edilerek infaza burada devam olunması ve sevk olunduğı sağlık kuruluşu tarafından cezasının infazına cezaevi şartlarında devam olunabileceğine dair sağlık kurulu raporu verilinceye kadar infaza bu şekilde devam olunması, cezasının infazına cezaevi şartlarında devam olunacağına bildirilmesi durumunda dahi mahkemeden karar talep olmadan hükümlünün ceza infaz kurumuna alınmaması" şeklinde rapor düzenlenmiştir.

9. Hükümlü aynı gün S. Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevk olunmuş ve tedavisi burada devam etmiştir. Hükümlü önce hükümlü koğuşuna alınmış ancak sağlık durumu nedeniyle doktoru tarafından yoğun bakım ünitesine alınmasına karar verilmiştir. Tahliye olduğı 03/07/2019 tarihine kadar tedavisi yoğun bakım ünitesinde yatarak devam etmiştir.

10. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi" başlıklı 16'ncı maddesi uyarınca, S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinin düzenlediğı 08/05/2019 tarihli sağlık raporu ve ardından İ. Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu tarafından düzenlenen 26/06/2019 tarihli rapor ile C.Ç.'nin "hastalığının ilerleyici olduğı, hayatını yalnız idame ettiremeyeceğı, bu şekilde cezasının infazının hayati tehlike arz ettiğı" belirtildiğinden, S. Cumhuriyet Başsavcılığının 02/07/2019 tarih 2019-7-1868 sayılı yazısı ile cezasının ertelendiğı bildirilmiştir. Hükümlü 03/07/2019 tarihinde tahliye olmuştur.

IV. İLGİLİ MEVZUAT

A. Ulusal Mevzuat

11. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17'nci maddesine göre "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.*"

12. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 9'uncu maddesinin (i) bendinde, Kurumumuzun "*özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*"le görevli olduğı düzenlenmiştir.

13. 6701 sayılı Kanunun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (f) bendine göre "*İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*", 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (h) bendine göre "*İşkence ve kötü muamele ile mücadele etmek ve bu konuda çalışmalar yapmak*" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Aynı Kanunun "Kurulun Görev ve Yetkileri" başlıklı 11'inci maddesinin 1'inci fıkrasının (ç) bendi ise şöyledir: "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını ve bu kapsamda resen yürütülen incelemeleri karara bağlamak.*"

14. Mezkûr Kanunun ihlal incelemeleri başlıklı 18'inci maddesinde ise şu hususlar zikredilmiştir:

“(1) Kurum, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırır. Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir.

(2) Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister. Yazılı görüş, istemin tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ulaştırılır. Yazılı görüş, başvuran kişiye tebliğ edilerek, görüşünü tebliğden itibaren en geç on beş gün içinde Kuruma sunması istenir. Talep hâlinde Başkan bu süreleri bir defaya mahsus olmak üzere on beş gün uzatabilir. Taraflara talepleri hâlinde Kurul önünde ayrı ayrı sözlü açıklama yapma hakkı tanınabilir.

(3) Başkan, incelemenin özelliğine göre, görüşlerin alınmasından sonra, resen veya talep üzerine tarafları uzlaşmaya davet edebilir. Uzlaşma, insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlali olduğu iddia olunan uygulamaya son verilmesi veya mağdur açısından bu sonucu sağlayacak çözümleri içerebileceği gibi mağdura belli bir tazminatın ödenmesi biçiminde de olabilir. Uzlaşma en geç bir ay içinde sonuçlandırılır. Uzlaşma müzakereleri sırasında yapılan tespitler, alınan beyanlar veya açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(4) Uzlaşma yoluyla sonuçlandırılmayan başvurular ve incelemeler hakkında ilgili rapora ilişkin müzekkere yirmi gün içinde Kurula sunulur. Bunun üzerine Kurul, insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlali yapıp yapılmadığına ilişkin karar verir.

(5) Kurul, konusu suç teşkil eden insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerini tespit ettiği takdirde, bunlarla ilgili suç duyurusunda bulunur.”

15. 13/12/2004 tarih ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun “İnfazda Temel İlke” başlıklı 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.”

16. 5275 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının (b) bendi şöyledir: "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir."

17. 5275 sayılı Kanunun "Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi" başlıklı 16'ıncı maddesi hükmüne göre; "(1) Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57'nci maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır. (2) Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır. (3) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen geri bırakma kararı, Adli Tıp Kurumunca düzenlenen ya da Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan rapor üzerine, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca verilir. Geri bırakma kararı,

mahkûmun tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Mahkûmun geri bırakma süresi içinde bulunacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Mahkûmun sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca veya onun istemi üzerine, bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelerle, bir süre bulunmadığı takdirde birer yıllık dönemlere göre bu fıkra yazılı usule uygun olarak incelettirilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca, geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmun izlenmesine yönelik tedbirler, bildirim yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Bu fıkra yazılı yükümlülüklerle aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet Başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabilir."

18. 5275 sayılı Kanunun "Zorlayıcı araçların kullanılması" başlıklı 50'nci maddesine göre "(1) Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar; a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için, b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle, c) Diğer kontrol usûllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle, kullanılabilir."

19. JGY:27-3(B) Devriye Yönergesi'nin 7'nci maddesinin a,b,c,ç,d,e, ve f bentlerinde yer alan "Kelepçe Kullanılmasına İlişkin Genel Esaslar" başlığı altında: "(1) Jandarma devriyesi, yakalama ve zor kullanma yetkisi kapsamında, yakalanan şahıslara yönelik olarak yakalama ve zor kullanmaya ilişkin koşulların (direnme, saldırı, kaçma, kişinin kendisinin veya başkalarının güvenliği için tehlike oluşturması ve intihar riski gibi) oluşması durumunda, kelepçe kullanılabilir.(2) Kelepçe takılması durumlarda kelepçenin takılması Sevk veya Devriye Komutanının takdirine bağlıdır [...] (4) Hükümlü ve tutukluların sevk ve nakli sırasında veya ceza infaz kurumu dışında kaçmasını önlemek için kelepçe takmak, sevk edilenin koluna girmek, yeterli sayıda personel ile etrafında çember oluşturmak gibi sağlığa zarar vermeyecek gerekli bütün önlemler alınır. Alınacak emniyet tedbirlerinin derecesinin tayininde belirleyici olan tek husus güvenlik ihtiyacıdır [...] (6) Tutuklu ve hükümlülerin sağlık kuruluşlarında tedavileri esnasında, gerektiğinde hükümlü ve tutukluların sağlığına zarar vermeyecek şekilde, kaçmalarını önlemek için kelepçe takılabilir. Ancak, yapılacak muayene ve tedaviyi engellediği için kelepçenin çıkarılmasının doktor tarafından talep edilmesi halinde, muayene ve tedavi sırasında gerekli emniyet tedbirleri alındıktan sonra kelepçe çıkarılır. Bu hususun neden olabileceği aksaklıklar ilave tedbirlerle giderilir. (7) Kelepçe, bilekleri aşırı derecede sıkacak şekilde takılmaz. Kelepçelenen şahıs tarafından, kelepçenin görünmesinin engellenmek istenmesi durumunda gerekli kolaylık gösterilir." hususları yer almaktadır.

20. Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında 26 Ocak 2017 tarihinde imzalanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleriyle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol'ün

(Üçlü Protokol) 33'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre "*Hastaneye sevk edilen hükümlü ve tutuklular, yatarak tedavi edilmeleri gerektiği takdirde, o hastanede bunlara tahsis edilen hükümlü koğuşuna yatırılır ve tedavileri burada yapılır. Hastanede hükümlü koğuşu olmadığı takdirde, jandarma tarafından gerekli güvenlik tedbirleri alınarak oluşturulacak geçici hükümlü koğuşlarında tedavileri tamamlanır.*" Protokolün 38'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre "*Hastanelerde tutuklu ve hükümlüler için muhafazalı muayene odaları yapılincaya kadar jandarma muayene odası içinde bulunur ve doktorla hasta arasında geçecek konuşmaları duymayacak uzaklıkta koruma tedbirini alır.*" Protokolün geçici maddesine göre : "*(1) Protokolün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içerisinde ceza infaz kurumu bulunan merkezlerde illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı ilçelerde kaymakam başkanlığında; ceza infaz kurumu, jandarma ve sağlık müdürlüğü yetkililerinden oluşturulacak bir komisyon tarafından o il veya ilçede bulunan Sağlık Bakanlığına bağlı bütün yataklı hastanelerdeki mevcut hükümlü koğuşlarının ve muhafazalı muayene odalarının bu Protokolün 32 ve 38'inci maddelerine uygunluğu tespit edilir ve hazırlanan rapor gereği için Sağlık Bakanlığına gönderilir.*"

B. Uluslararası Mevzuat

21. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 5'inci maddesine göre "*Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.*"

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3'üncü maddesi şöyledir: "*Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.*"

23. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 7'nci maddesi ise şöyledir: "*Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz. Ayrıca hiç kimse, serbest iradesi olmadan tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamaz.*" Sözleşmenin 10'uncü maddesine göre "*Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı görme hakkına sahiptir.*"

24. Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar (Nelson Mandela Kuralları)'nın 1'inci maddesine göre "*Bütün mahpuslar, doğuştan sahip oldukları insanlık onuru ve değeri gözetilerek saygı ile muamele görecektir. Gereğesi ne olursa olsun hiçbir mahpus işkence ve diğer zalimane insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyle maruz bırakılamaz ve tüm mahpuslar bu tür muamelelerden korunur. Mahpusların, personelin, hizmet sağlayıcıların ve ziyaretçilerin emniyeti ve güvenliği her zaman sağlanır.*"

25. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı'na (Avrupa Cezaevi Kuralları) Ek "Temel İlkeler" alt başlıklı 1'inci maddesi şöyledir: "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan herkese insan haklarına saygı gösterilerek davranılır.*"

26. Avrupa Cezaevi Kuralları'nın "Temel İlkeler" alt başlıklı 3'üncü maddesine göre; "*Özgürlüğünden yoksun bırakılmış olan kişilere uygulanan kısıtlamalar haklarında uygulanan yaptırımın yasal amacıyla orantılı ve bunun gerektirdiği asgari düzeyde olmalıdır.*"

27. Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (AİÖK)'nin 9-21 Haziran 2013 tarihleri arasında Türkiye'de gerçekleştirdiği ziyaretlere ilişkin Raporunda dış tedavileri sırasında mahpusların hekimin talebi ile kelepçeli tutulmaları hakkındaki görüşleri şöyledir: "*AİÖK'nin görüşüne göre, tıbbi müdahale gören bir mahpusa kelepçe takmak tıp etiği ve insan onuru açısından kabul edilemez. Komite, bu tarz uygulamaların sonlandırılması için adım atılmasını tavsiye etmektedir.*" (CPT/Inf (2015) 6, § 94).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 18'inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında el edilen veriler

A. Başvuranın İddiaları

28. Başvuran, 78 yaşındaki eşi hükümlü C.Ç.'nin Alzheimer -demans ve beraberinde birçok rahatsızlığı olduğu halde S. Eğitim ve Araştırma Hastanesi yoğun bakımında 50 gün boyunca kelepçe ile tutulduğunu, bu durumun onun sağlığını hastaneye gelmeden önceki halinden daha kötü duruma getirdiğini iddia etmiştir. Hükümlüye ait sağlık raporları ve hastanede çekilmiş bazı fotoğrafları gönderilmiştir.

B. S. Sağlık İl Müdürlüğünün Yanıtı

29. İl Sağlık Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte; H.Ş.Ç.'nin farklı tarihlerdeki dilekçeleri, Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi üzerinden yapmış olduğu başvurular neticesinde İl Sağlık Müdürlüğü Personel Destek Hizmetleri Başkanlığı Disiplin Birimince incelemeler başlatıldığı, incelemeler sonuçlandığında başvurana ve tarafımıza bilgi verileceği bildirilmiştir.

30. Daha sonra Kurumumuza gönderilen 09/10/2019 tarihli yazı ile; Disiplin Birimi tarafından yapılan incelemede, "Hasta C.Ç.'nin S. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yatışı sürecinde gerekli bakım ve tedavisinin yapılmış olduğu, hasta hakkı ihlalinin yaşanmadığının tespit edilmiş olduğu, haklarında inceleme başlatılanlar hakkında disiplin soruşturması başlatılmasına gerek olmadığı kanaat ve sonucuna varıldığı" bildirilmiştir. Hazırlanmış olan 35 sayfalık inceleme raporu gönderilmiştir. İlgili raporda birden fazla uzman hekim, hemşire ve sağlık personelinin "hakkında inceleme başlatılan" sıfatı ile ayrıntılı olarak beyanlarının alındığı görülmüştür.

C. S. İl Jandarma Komutanlığının Cevabı

31. S. Valiliği İl Jandarma Komutanlığından alınan 09/07/2019 tarih 30485981-38008-2994910 sayılı yazılı görüşte, Komutanlık; Hükümlünün S. Ruh Hastalıkları Hastanesinde tedavisi devam ettiği sırada 30/04/2019 tarihinde hakkında çıkarılan yakalama kararı ile İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince yakalandığını,

32. Hükümlü C. Ç.'nin sağlık durumunun tespiti için sevk edildiği S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yatarak tedavisine karar verildiğini ve mahkum koğuşuna yatışının yapıldığını, hükümlünün yaşlı olması, kendi ihtiyaçlarını karşılayamaması ve tedavisinin yoğun bakım şartlarında yapılması gerekçesi ile nöroloji yoğun bakım ünitesine alınarak tedavisinin burada devam ettiğini,

33. Hükümlünün yoğun bakım ünitesinde bulunduğu sırada ki yemek, temizlik gibi bakım hizmetlerinden hastane personelinin sorumlu olduğunu,

34. Cezaevlerinin Dış Koruması ile Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakil Hizmetleri Yönergesinin ilgili maddeleri gereğince "Gerektiğinde hükümlü ve tutukluların sağlığına zarar vermeyecek şekilde, kaçmalarını önlemek amacıyla kelepçe takılabilir. Kelepçenin muayene ve tedaviyi engellemesi durumunda kelepçe açılır. Bu hususun neden olabileceği aksaklıklar ilave tedbirlerle giderilir." hükmü gereğince hükümlü C.Ç.'ye sadece görüş esnasında kaçırılmasını önlemek için tek elinden kelepçe takıldığını, görüş sonunda kelepçesinin çıkarıldığını ifade etmiştir. Hükümlüye S. Eğitim Araştırma Hastanesi yoğun bakımında kaldığı sürece, Kanun, yönetmelik ve protokollere uygun şekilde işlem yapıldığı bildirilmiştir.

D. A. B. C. T. Genel Müdürlüğünün Cevabı

35. A. B. C. T. Genel Müdürlüğünden alınan 20/12/2019 tarih ve 2019- E.6880-210783 sayılı yazılı görüşte; Adı geçen 30/04/2019 tarihinde S. T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na kaydının yapıldığı ancak sağlık sorunları nedeniyle hiç infaz kurumuna alınmadan S. Ruh Sağlığı Hastanesine sevk edildiği,

36. Hastanede düzenlenen aynı tarihli sağlık raporunda; "Hükümlünün, psikiyatri, nöroloji, beyin cerrahi, üroloji, fizik tedavi branşlarının bulunduğu ve aynı zamanda hükümlü koğuşı bulunan tam teşekküllü bir devlet hastanesine sevk edilmesi gerektiği, infazına burada devam olunması ve sevk olunduğu sağlık kuruluşu tarafından cezasının infazına cezaevi şartlarında devam olunabileceğine dair sağlık kurulu raporu verilinceye kadar infaza bu şekilde devam olunması, cezasının infazına cezaevi şartlarında devam olunacağını bildirilmesi durumunda dahi mahkemedeki karar talep olmadan hükümlünün ceza infaz kurumuna alınmaması" şeklinde rapor düzenlendiği,

37. Bu nedenle hükümlünün S. Eğitim Araştırma Hastanesine sevk edilerek tedavisinin devam ettiği, diğer taraftan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 16'ncı maddesi doğrultusunda "Hapis cezasının infazının hastalık nedeniyle ertelenmesi" sürecinin başlatıldığı, önce S. Eğitim ve Araştırma Hastanesi sonra İ. Adli Tıp Kurumu'nun düzenlediği sağlık raporları sonrası "Hükümlünün hayatını tek başına idame ettiremeyeceği ve cezasının infazının hayati tehlike arz etmesi" nedenleriyle S. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hükümlünün hapis cezasının ertelenmiş olduğu bildirilmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME

38. Anayasa'nın 17'nci maddesi, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu güvence altına almıştır. Aynı maddenin 3'üncü fıkrasında kimseye "işkence" ve "eziyet" yapılamayacağı, kimsenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

39. Anayasa'nın 17'nci maddesinin 3'üncü fıkrasındaki "Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz" şeklindeki hüküm, mahpuslara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus, 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" başlıklı 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz" ve mezkur Kanun'un 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir" şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Keza uluslararası

düzenlemeler de mahpusların insan onuruna saygı gösterilecek şekilde muamele görme hakkı bulunduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır. Yani, ceza infazının uygulanma biçiminin ve metodunun, alıkonulmaya ilişkin ıstırap düzeyini aşacak yoğunlukta bir acı ve ıstıraba yol açmaması gerekmektedir.

40. Mahpuslar, Anayasa'nın 19'uncu maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirlerken genel olarak ulusal ve uluslararası mevzuat ile tanınan diğer hak ve özgürlüklere sahiptirler. Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip oldukları haklar sınırlanabilir (*AYM, B. No:2013/3550, Turan Günana, § 35*).

41. Özgürlüğünden mahrum bırakılan herkesin insan onuruna uygun muamele görme hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir sıkıntıya sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir. Bununla beraber bir muamelenin işkence ve kötü muamele yasağı kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini de ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılmış somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır.

42. Anayasa ve uluslararası sözleşmeler tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla "işkence", "insanlık dışı", "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele", "aşağılayıcı muamele" gibi ifadelerin arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Söz konusu kavramlar, kişi üzerindeki etkilerinin ağırlık düzeyi gözetilerek derecelendirilmiştir. Bir muamelenin "işkence" olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğini belirleyebilmek için "insanlık dışı" ve "aşağılayıcı", "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele kavramları ile işkence arasındaki ayrıma bakmak gerekmektedir. İnsanlık dışı muamele, işkence sözcüğünden anlaşılan özel yoğunluk ve zalimliğin verdiği acı kadar bir acı ve ıstıraba neden olmayan, ama yine de fiziksel yaralanmaya veya yoğun fiziksel ve ruhsal acıya sebep olan bir muameledir. Kişinin bedenine fiziksel müdahalelerin sebebiyet verdiği yaralanmalar ve fiziksel acılar insanlık dışı muamele oluşturabilir. Sırf ruhsal ıstıraba sebep olan bir eylem nedeniyle insanlık dışı muamele söz konusu olabilir. Aşağılayıcı muamele ise, insan onuruna ağır saldırıları içeren bir eylemdir. Mağdurda korku, üzüntü, bayağılık duyguları yaratabilecek nitelikteki eylemler, kişinin fiziksel veya ruhsal direncini kırıcı belli bir ağırlık düzeyine ulaşmışsa aşağılayıcı muamele olarak nitelendirilebilirler. Bir muamelenin amacının mağduru utandırma veya küçültme olup olmadığı dikkate alınması gereken bir faktör olduğu halde, böyle bir amacın bulunmaması kötü muamele yasağının ihlal edilme ihtimalini ortadan kaldırmaz (*Osman Doğru&Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, Ankara, 2013, 1.Cilt, s.139-140*).

43. Mağdurları küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kendilerinde korku, küçültülme, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve

vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen aşağılayıcı nitelikteki daha hafif muamelelerin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele veya ceza olarak tanımlanması mümkündür (*AYM, Tahir Canan, § 22*). Ayrıca muamelenin küçük düşürme ya da alçaltma kastı ile yapıp yapılmadığı dikkate alınsa da böyle bir amacın belirlenememesi, kötü muamele ihlali olmadığı anlamına gelmeyecektir (*AYM, K.A., § 92*)

44. Hasta bir kimsenin özgürlüğünden mahrum bırakılması, kötü muamele yasağı bağlamında bir takım sorunlara yol açabilir. Keza Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne göre Sözleşme'de özgürlüğünden mahrum bırakılan ve hastalığı olan kişilerin durumlarına ilişkin özel bir hüküm bulunmasa da hasta olan bir kimsenin özgürlüğünden mahrum bırakılmasının, Sözleşme'nin 3'üncü maddesi uyarınca sorunlara yol açabileceği göz ardı edilemez (*AİHM, Mouisel v. Fransa, § 38*)

45. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir: "*Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.*" AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiği belirtilmiştir (*Başvuru Numarası: 2014/16947 Karar Tarihi: 22/2/2018*). Kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediği içtihatlarda hatırlatılmıştır (*Birçok karar arasından bkz. Selmouni/Fransa, B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119*).

46. AİHM, tutuklu ve hükümlülerle ilgili olarak onların korunmasız ve zayıf durumda olduklarını ve en zor şartlarda dahi yetkililerin bu kişilerin fiziksel esenliklerini korumakla sorumlu olduklarını belirtmiştir (*Keenan/Birleşik Krallık, B. No: 27229/95, § 91; Tarariyeva/Rusya, B. No: 4353/03, 14/12/2006, § 73; Vlademir/Romanov/Rusya, B. No: 41461/02, 24/7/2008, § 57*).

47. Ne Anayasa'nın 17'nci maddesi ne de AİHS, mahpusların sağlık nedeniyle serbest bırakılması yükümlülüğünü getirmektedir (*AYM, Ergin Aktaş, §77; AİHM Gülay Çetin/Türkiye, §102*). Bununla birlikte çok istisnai ve ciddi koşullarda, iyi bir ceza adaletinin gerçekleştirilmesi adına insani nitelikli birtakım tedbirlerin alınmasının gerekli olduğu durumların ortaya çıkması mümkündür. AİHM'ne göre kişilerin klinik tablosu özgürlükten yoksun bırakılmayı gerektiren infaz şekillerinde dikkate alınması gereken unsurlardan birini oluşturmaktadır (*AİHM, Gülay Çetin v. Türkiye, §102*). Her ne kadar, Sözleşme'nin 3'üncü maddesi, özgürlüğünden mahrum bırakılanları sağlık gerekçeleriyle serbest bırakmak için genel bir yükümlülük getirdiği şeklinde yorumlanamazsa da 3'üncü madde, devlete, tutmanın uygulamadaki gerekleri göz önünde bulundurularak, gerekli tıbbi tedaviyi sağlamak gibi bir takım önlemler alınması suretiyle özgürlüğünden mahrum bırakılanların esenliğini koruma yükümlülüğü getirmektedir (*AİHM, Mouisel v. Fransa, §40*).

48. Hastalığı olan mahpuslara sevk veya tedavileri sırasında kelepçe takılması ise, işkence ve kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak mahpuslara yönelik muameleler kapsamında değerlendirilebilir. AİHM'ne göre kelepçe gibi hareketi kısıtlayıcı araçların kullanılması, hukuka uygun bir tutma kararıyla ilgili olarak uygulanması ve makul ölçüde

gerekli olandan fazla güç kullanmayı içermemesi veya kişinin kelepçeli halini kamuya ifşa etme amacı taşımaması halinde, Sözleşme'nin 3'üncü maddesi bakımından bir sorun doğurmamaktadır. Bu işlemin uygulanmasında kişinin kaçma, yaralamaya veya bir zarara sebebiyet verme riski bulunup bulunmadığı ile tıbbi tedavi için hastaneye sevkine kendine özgü koşulları dikkate alınmalıdır (*AIHM, Henaf v. Fransa, §48*). Bu bağlamda özgürlüğünden mahrum bırakılan hasta bir kimseye sevk veya tedavi sırasında kelepçe takılması; mahpusun kaçma, kendisine veya başka birine zarara sebebiyet verme riskinin olmadığı veya böylesi bir uygulamanın orantısız olduğu veya mahpusun kamuya ifşa edilmesi amacını taşıması halinde işkence ve kötü muamele yasağı bakımından bir sorun oluşturabilir.

49. AIHM'nin önüne gelen *Salakhov ve Islyamova v. Ukrayna* davasında HIV pozitif olan başvuru, hastanede tedavi olurken yatağa kelepçe ile bağlanmıştır. Mahkeme, mahpuslara kelepçe takılmasının kelepçenin hukuka uygun bir tutma kararıyla ilgili olarak uygulanması ve makul ölçüde gerekli olandan fazla güç kullanmayı içermemesi veya kişinin kelepçeli halini kamuya ifşa etme amacı taşımaması halinde 3'üncü madde bakımından bir sorun doğurmayacağını yinelemiştir; ancak başvuruçunun şiddete başvurduğuna veya kaçmaya teşebbüs ettiğine dair bir gösterge bulunmadığını, üstelik bir polis memurunun sürekli olarak başvuruçuya hastanede eşlik ettiğini vurgulamıştır. Dahası, AIHM'ne göre ağır bir hastalığı bulunan başvuruçunun ne kadar zayıf ve hasta olduğunun anlaşılması için özel bir tıbbi yeterlilik de gerekli değildir. Mahkeme, başvuruçunun kötü sağlık durumunu göz önünde bulundurarak başvuruçuya güvenlik gerekçesiyle kelepçe takılmasının haklı bir neden olarak kabul edilemeyeceğine ve dolayısıyla insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağının ihlal edildiğine hükmetmiştir (*AIHM, Salakhov ve Islyamova v. Ukrayna, § 155-157*). Yine *Mouisel v. Fransa* davasında, kanser hastası olan başvuruçunun kemoterapi seansları sırasında ayaklarından kısıtlanmıştır ve bir el bileğinden kelepçe ile yatağa sabitlenmiştir. Hükümet, başvuruçunun adli sicil kaydını ve ailesine yakın bir yerdeki hastanede tedavi olmasını gerekçe göstererek başvuruçunun firar etme girişiminde bulunabileceğini öne sürmüştür, başvuruçuya tedavi sırasında güvenlik gerekçesiyle kelepçe takılmasının haklı bir nedeni olduğunu savunmuştur. Mahkeme, sıkıntılı kemoterapi seansları için hastaneye götürülen başvuruçunun fiziksel güçsüzlüğünü göz önünde bulundurarak uygulanan güvenlik önlemini orantısız bulmuştur. Mahkeme, başvuruçunun adli siciline rağmen, firar etmesine veya şiddete başvuracağına ilişkin ciddi kanıtların bulunmadığına dikkat çekerek 3'üncü maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir (*AIHM, Mouisel v. Fransa, §35-47*).

50. Somut olayda, başvuru; Alzheimer ve demans hastalıkları bulunan 78 yaşındaki C.Ç.'nin kelepçe ile tutulmasının kötü muamele yasağının ihlali olduğunu öne sürmektedir. Başvurana göre, eşinin yaşı ve mevcut sağlık sorunlarına rağmen kelepçe ile tedavi olması, insan haklarına ve hasta haklarına uygun değildir. Eşinin bilincini ve algısını kaybettiği bu dönemde, yoğun bakımda yatarken hareket edememesine bağlı olarak kaslarının daha da zayıflamasına sebep olunması mahpusun ailesinde yoğun bir acıya neden olmuştur.

51. İfade edildiği gibi, özgürlüğünden mahrum bırakılan herkesin insan onuruna uygun muamele görme hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir sıkıntıya sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir. Bu bağlamda özgürlüğünden mahrum bırakılan hasta

kimselere sevk veya tedavileri sırasında kelepçe takılması; mahpusun kaçma, kendisine veya başka birine zarara sebebiyet verme riskinin olmadığı veya böylesi bir uygulamanın orantısız olduğu veya mahpusun kamuya ifşa edilmesi amacını taşıması halinde kötü muamele yasağı bakımından bir sorun oluşturabilir. Başvuruya konu iddiaların da bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir (*Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, 17/07/2019 tarih 2019/43 sayılı L.H. Kararı § 44*).

52. Somut olayda, mahpus önce S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinin hükümlü koğuşuna daha sonra kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olması nedeniyle nöroloji yoğun bakım ünitesine alınmıştır. S. İl Sağlık Müdürlüğü Personel Destek Hizmetleri Başkanlığı Disiplin Birimince yapılan incelemede; hastanın yoğun bakıma alınmasını uygun gören uzman hekimin ifade ettiği şekliyle; "Hasta yoğun bakıma alındığı sırada koopere (iletişim kurabilen/ algılayabilen) değildi ve kendi öz bakımını ve ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olduğu için mahkum koğuşundan alındı." Yine birden fazla hekimin ve hemşirenin beyanına göre; "Hasta yoğun bakımda tutulduğu süre zarfında bir eli yatağa kelepçeliydi ve kelepçeli eli belli aralıklarla değiştiriliyordu." Mahpusun eşinin beyanına göre; Jandarma personeli kendilerine güvenlik nedeniyle kelepçe takılması gerektiğini söylemiştir. Başvuran, hastane personeline defalarca kelepçenin çıkarılması yönünde talepte bulunduğu halde kendisine bu konuda yapabilecekleri bir şey olmadığı yönünde cevap verilmiştir.

53. Özgürlüğünden mahrum bırakılan hasta bir kimseye sevk veya muayene sırasında kelepçe takılmasına, ceza infazının ve tutulmanın uygulamadaki gereklerine uygun olarak ihtiyaç duyulmasının mümkün olabileceğinin kabul edilmesi gerekir. Keza JGY:27-3(B) Devriye Yönergesi'nin 7'nci maddesine göre "*Tutuklu ve hükümlülerin sağlık kuruluşlarında tedavileri esnasında, gerektiğinde hükümlü ve tutukluların sağlığına zarar vermeyecek şekilde, kaçmalarını önlemek için kelepçe takılabilir.*" Ayrıca, Üçlü Protokole göre de hastanede hükümlü koğuşu bulunmaması durumunda jandarma tarafından gerekli güvenlik tedbirleri alınabileceği kabul edilmiştir. Bu güvenlik tedbirleri arasında mahpuslara kelepçe takılmasının da yer alabileceği değerlendirilebilir. Ancak yine de hasta mahpuslara kelepçe takılmasında kişinin kaçma, yaralama veya bir zarara sebebiyet verme riski bulunup bulunmadığı ile sevk ve tıbbi tedavinin kendine özgü koşullarının her olayda dikkate alınması gerektiği değerlendirilmektedir (*L.H Kararı, § 46*).

54. Somut olayda Jandarma Komutanlığı cevabi yazısında mahpusun kelepçe ile tedavi edilmesine ilişkin olarak; Cezaevlerinin Dış Koruması ile Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakil Hizmetleri Yönergesinin ilgili maddeleri gereğince "Gerektiğinde hükümlü ve tutukluların sağlığına zarar vermeyecek şekilde, kaçmalarını önlemek maksadıyla kelepçe takılabilir. Kelepçenin muayene ve tedaviyi engellemesi durumunda kelepçe açılır. Bu hususun neden olabileceği aksaklıklar ilave tedbirlerle giderilir." hükmü gereğince hükümlü C.Ç.'ye sadece görüş esnasında kaçırılmasını önlemek için tek elinden kelepçe takıldığını, görüş sonunda kelepçesinin çıkarıldığını ifade etmiştir. Hükümlüye S. Eğitim Araştırma Hastanesi yoğun bakımında kaldığı sürece, kanun, yönetmelik ve protokollere uygun şekilde işlem yapıldığı bildirilmiştir.

55. İlgili mevzuat incelendiğinde sağlık kuruluşlarında tedavileri esnasında mahpuslara kelepçe takılması için üç şartın birlikte olması gerektiği değerlendirilmektedir: i) Kısıtlamanın mahpusların kaçmalarını önleme amacı taşıması; ii) Söz konusu kısıtlamaya ihtiyaç duyulması ve iii) Kısıtlamanın mahpusun sağlığına zarar vermemesi. Bütün bu koşullar bir araya geldiğinde özgürlüğünden mahrum bırakılan hasta bir kimseye sağlık kuruluşlarında tedavileri esnasında kelepçe takılabilir; ancak yapılacak muayene ve tedaviyi engellediği için kelepçenin çıkarılmasının doktor tarafından talep edilmesi halinde, muayene ve tedavi sırasında gerekli emniyet tedbirleri alındıktan sonra kelepçenin çıkartılması yine de mümkündür (*L.H Kararı, § 48*).

56. S. Eğitim ve Araştırma Hastanesi yetkililerinin, jandarma personeline, mahpusa güvenlik gerekçesiyle kelepçe takılmasına ihtiyaç olup olmadığına ilişkin sözlü bir bilgi verip vermediği hususu tespit edilememiştir. Bununla beraber, mahpusun kelepçelerinin çıkartılmasına ilişkin hastane yetkililerince yazılmış herhangi bir yazının da bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda hastane yetkililerinin mahpusun kelepçelerinin çıkartılması için yazılı bir rapor sunmasının önünde bir engel bulunmadığı da değerlendirilmektedir.

57. S. İl Sağlık Müdürlüğü Personel Destek Hizmetleri Başkanlığı Disiplin Birimince yapılan incelemede; beyanı alınan hekim ve sağlık personelinin ifade ettiği şekliyle "hastanın ağız yolundan beslenebildiği günler olmakla birlikte, durumunun ağırlaştığı ve ağızdan beslenememesi sebebiyle NG (Tüp ile) beslendiği günler olmuştur. Hastanın bilinç durumunun değiştiği ve bazen ajite (saldırgan/huzursuz) olduğu, sondasını veya damar yolunu çıkarmak istediği yani kendisine zarar verme ihtimali olan durumlarda sabitleme bantlarıyla sabitlenmiştir." Hastanın ancak kendine zarar vermemesi amacıyla sabitlendiği, yine kelepçenin de hastanın ellerine zarar vermemesi için altına sabitleme bantları veya sargı bezi sarıldığı beyan edilmiştir.

58. Somut olayda, Jandarma Komutanlığından alınan cevabi yazıda güvenlik gerekçesiyle, görüş esnasında kaçırılmasını önlemek amacıyla mahpusa kelepçe takıldığı belirtilmiştir. Ancak yoğun bakımda tutulduğu tüm süre zarfında mahpusun bir elinden yatağa kelepçeli olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, mahpusun kendine veya bir başkasına zarar vermesi durumunda sağlık personeli tarafından sabitleme bantlarıyla yatağa sabitlenerek bu sorunun halledilebildiği ve sağlık raporuyla "Alzheimer hastalığında bunama" tanısı konulmuş, hastalığının sürekli ve ilerleyici olduğu belli olan, başkasının desteği olmadan yürümeyen, yaşlı bir hastanın jandarma personelinin gözlemi altında olan yoğun bakım biriminden kaçması/ firar etmesi normal hayat şartlarında pek olası görünmemektedir.

59. Sonuç olarak somut olayda hasta mahpusun güvenlik gerekçesiyle kelepçeli bir şekilde yoğun bakım ünitesinde tutulduğu ve doktorlar tarafından mahpusa kelepçe takılmasına ihtiyaç olmadığına dair yazılı bir görüş sunulmadığı anlaşılmaktadır. Burada; AİÖK'nin tıbbi müdahale gören bir mahpusa kelepçe takılmasının tıp etiği ve insan onuru açısından kabul edilemeyeceği yönündeki görüşü de göz önünde bulundurulmaktadır (*bkz. paragraf 24*).

60. Somut olayda, mahpusu küçük düşürme veya aşağılama gibi mutlak bir niyetin bulunduğu dair herhangi bir delil mevcut olmamakla birlikte S. Eğitim ve Araştırma Hastanesi yetkililerinin, jandarma personeline mahpusa güvenlik gerekçesiyle kelepçe

takılmasına ihtiyaç olup olmadığına ilişkin sözlü bilgi vermesi veya bu anlamda rapor düzenlemesi önünde engel bulunmamasının yanında, ağır nörolojik ve fiziksel hasta olan ve ağır hastalığı nedeniyle cezasının infazının ertelenmesine dahi karar verilmiş olan mahpusun, firar etmesi, kendisine veya başkasına zarar vermesi veya kaçırılması gibi gerekçelere dayanılarak güvenlik amacıyla kelepçe ile yatağa bağlanmasının kabul edilebilir bir uygulama olmadığı, jandarma personelinin elinde bu yönde ciddi kanıtların bulunmaması nedeniyle yoğun bakımda tedavi olan mahpusa yaklaşık 2 ay boyunca kelepçe takılmasının orantısız ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir uygulama olduğu, bu nedenle 6701 sayılı Kanununun 18. maddesinin 4. fıkrası uyarınca insan hakları ihlali yapıldığı kanaatine varılmıştır.

61. Bununla birlikte, meydana gelen ihlalin giderilmesi, benzer vakılarda ihlallerin önlenmesi amacıyla, yetkileri bakımından Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığına gerekli idari tasarruf veya düzenlemelerin yapılması da tavsiye edilmektedir.

VII. KARAR

Açıklanan mevzuat ve gerekçeler çerçevesinde;

1. Mezkûr başvuruda 6701 sayılı Kanununun 18. maddesinin 4. fıkrası uyarınca İNSAN HAKLARI İHLALİ YAPILDIĞINA,

2. Kararın taraflara TEBLİĞİNE,

3. Kararın, değerlendirilmek üzere Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığına gönderilmesine,

4. Kararın KAMUOYUNA DUYURULMASINA

5. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yoluna başvurulabileceğine,

21.05.2020 tarihinde, Harun MERTOĞLU ve Saffet BALIN'ın karşıoyuyla OYÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

Süleyman ARSLAN
Başkan

Mesut KINALI
İkinci Başkan

Can ESEN
Üye

Dilek ERTÜRK
Üye

Halil KALABALIK
Üye

Harun MERTOĞLU
Üye

Hıdır YILDIRIM
Üye

Mehmet ALTUNTAŞ
Üye

Mehmet Emin GENÇ
Üye

Saffet BALIN
Üye

KARŞI OY GEREKÇESİ

Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek kurulun görevidir; ancak bu kapsamda yapılan başvurular için de Kanunun 17. madde hükümlerinin aynen uygulanması gerekir.

Şekli açıdan başvuran ve muhatap belirgin olmalı, kuruma başvurmadan önce muhataba yapılan başvurunun bulunup bulunulmadığı saptanmalıdır.

Başvuru kanunun öngördüğü şekilde ve sürede incelenmemiştir. Başvuranın dilekçesi incelenmek üzere Adalet Bakanlığına, S. İl Jandarma Komutanlığına ve S. İl Sağlık Müdürlüğüne gönderilmiştir. Bu kurumlardan söz konusu dilekçe içeriğinin incelenmesi istenmiştir. Usulüne uygun bir inceleme yapılmamıştır. Başvurunun muhatabı açık bir şekilde belirlenmemiştir.

Bu sebeplerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Av. Harun MERTOĞLU
Kurul Üyesi

KARŞI OY GEREKÇESİ

6701 Sayılı İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9/1-i maddesi kapsamında, H. Ş. Ç. hükümlü eşi, C. Ç.'nin ağır hasta olduğu halde S. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 50 gün boyunca kelepçe ile tutulmasının insan hakları ihlali olduğunu iddia etmiş ve bu kapsamda yapılan inceleme neticesinde alınan kurul kararı ile ilgili olarak;

6701 Sayılı İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun ihlal incelemeleri kenar başlıklı 18.maddesi **“(1) Kurum, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırır. Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir.”** hükmü uyarınca, 20.06.2019 tarihinde alınan başvurunun, 21.05.2020 tarihinde Kurul gündemine getirilmesi nedeniyle, ilgili birimin ihmali nedeniyle başvurunun zaman aşımına uğratıldığı anlaşılmıştır.

6701 Sayılı İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun ihlal incelemeleri kenar başlıklı 18. maddesi **“(2) Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister.”** hükmü gereğince muhatap kurumlardan savunma talep edilmemiştir. Bunun yerine, S. İl Sağlık Müdürlüğüne, A. B. C. T. Genel Müdürlüğüne ve S. İl Jandarma Komutanlığına çeşitli tarihlerde yazılan yazılarda, başvuru dilekçesi yazının ekine konulmuş ve konuyla ilgili bilgi, belge ve değerlendirme talep edilmiştir. İlgili kurum ve kuruluşlar savunma niteliğinde olmayan bilgi ve belgeyi kurumumuza göndermişlerdir. Dolayısıyla

Anayasa ile güvence altına alınmış olan savunma yapma hakkı dolaylı bir şekilde ilgili kurum ve kuruluşların elinden alınmıştır.

Diğer taraftan, hastane kapısından içeri giren bir hastanın tüm mesuliyeti tamamen hastane yönetiminde ve doktorlara olmaktadır. Yukarıda adı geçen hükümlü için doktorlar tarafından gerekli tedavi süreci başlatıldığı zaman hastanın sağlık durumu göz önünde bulundurularak alınacak güvenlik tedbirlerine ilişkin bir sağlık raporu hazırlanarak İl Jandarma Komutanlığına bilgilendirme yapılması gerekirken, görevlerini gereği gibi yapmayan ve hastanın kelepçeli olarak tedavi edilmesinde herhangi bir sakınca bulmayan Hastane Başhekimliği ve doktorlar hakkında kurumuzca herhangi bir savunma alınmadığı görülmüştür.

Ayrıca, olayın asıl muhatabı Hastane Başhekimliği ve tedaviyi yürüten doktorlar olması gerekirken, olaydan herhangi bir şekilde haberi bile olmayan ülkemizin güzide iki kurumu Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile ilgili olarak**İNSAN HAKLARI İHLALİ YAPILDIĞINA**, şeklinde bir değerlendirmede bulunmanın hakkaniyet ilkesi ile örtüşmeyeceği ve bu kurumlarımızın kamuoyuna böylece haber edilmesi haksızlık olacaktır.

Yukarıda açıkladığım gerekçelerle sayın çoğunluğun kararına katılmıyorum.

Saffet BALIN
Kurul Üyesi